

EMIL CONSTANTINESCU – PREȘEDINTE

Nr. 47
(353)

22

20-26 noiembrie 1996

PRIMA ALTERNATIVĂ PAȘNICĂ LA PUTERE DIN ISTORIA ROMÂNIEI

Ziua de 17 noiembrie va deveni sărbătoarea rațională și nu națională a României, prin reintrarea acestei țări în continuitatea istoriei ei mai vechi și în normalitatea de zări deschise a Europei acestui timp.

Cu 50 de ani în urmă, comuniștii locali, sprijiniți de armata sovietică și de complicitatea tacită a Occidentului demisionar, răpeau România istoriei normale. Se spune că nu există o istorie normală și una anormală. Ceea ce s-a întâmplat în comunism în Rusia și în celelalte țări sovietizate a fost un experiment aberant, contrar rosturilor societăților și țărilor respective, care, dintr-o normalitate uneori calmă, adesea singeroasă, poate retrogradă, au fost smulse, ca prin efectul loviturii unui meteorit, continuităților naționale și europene, în tradiția liberalismului, umanismului și luminilor europene și satelizatei unei noi ordini. Ordinea comunistă, antiumană și irațională, a durat și în România prea mult! În 1989 se prăbușea dictatura ceașistă, dar cădeau doar lozincile comunismului. Irraționalitatea de esență a unui sistem politic bazat pe fraudă, logica loviturii de stat permanente, minciuna publică și mizeria socială s-au prelungit pînă acum. Regimul Iliescu a fost, cu funcționari, tehnici și strategii, o excrescență a comunismului, declarat mort clinic, dar virulent și prolific în țesături și celule. După 50 de ani de impunere a aberației, acum, de-abia acum, la 17 noiembrie, se consumă raționalizarea istoriei României. Alegerile din 1946 erau

numite libere, dar doar în noiembrie 1996 ele sînt libere. România nu e ocupată de armate dușmănoase și nu face parte dintr-un proiect mesianic oneros, ideologic sau geopolitic. Occidentul și Rusia, atît de schimbate la față, înregistrează alternanța politică de la București fără să-și bifeze agendele secrete. În 1946 și 1989, a mai fost cazul.

La 17 noiembrie 1996, românele și românii își recuperează, așadar, raționalitatea istorică: ei și-au

EMIL HUREZEANU

O sărbătoare rațională

exprimat opțiunea politică nu doar nouă, ci și vie, ca funcție vitală a vieții lor și a așteptărilor pentru urmașii lor. Prin vot, dezbateri, temperanță, statul pe gânduri, rezultatul a fost unul diferit, mai aproape de urgența transformărilor și a vindecării. Din 1946 pînă în 1996, scrutinul social și politic, selecția guvernărilor și a instrumentelor de guvernare, formularea intereselor naționale au fost practici mis-

terioase, mereu ostile democrației și bunăstării majorității locuitorilor României și României înseși. Sub o formă sau alta, țara a fost condusă și transformată într-o rezervație a ideologiilor eșuate, în disprețul intereselor ei elementare: bunăstare pentru cît mai mulți cetățeni, un loc mai primitor în comunitatea statelor de civilizație occidentală, de care România, prin istorie și instincte, se simte atît de apropiată. Aceste interese, atît de naturale și de simplu transformate acum în votul pentru noul guvern, un nou președinte și deci un nou sistem politic se reinstalează în fine în mentalul românesc prin racordarea la acțiunea politică directă.

Votul de la 3 noiembrie și votul de la 17 noiembrie repune, așadar, în drepturi istoria domniilor patriotice și harnice, a răzeșilor și partidelor istorice, a monarhiei constituționale, a bulevardelor moderne și curate, a țărănului mijlocos, a muncitorului eliberat de sclavia luptei de clasă, care poate fi de dreapta, sau a burghezului social-democrat.

Aceasta este realitatea vie a unei istorii, înainte de ocuparea ei militară, psihologică și sufletească de comunism, cerîndu-și atît de categoric restituirea integrală a demnității prin votul de la 3 și 17 noiembrie 1996.

Sărbătoarea rațională a României e acum și aici. Ea nu se aniversază o dată la cincizeci de ani, ci trebuie să devină și unealtă și scop, și năzuință și liturghie zilnică.

ILIE ȘERBĂNESCU

Moștenirea Văcăroiu Deficitul bugetar inflaționist

Dezechilibrarea gravă a conturilor comerciale externe, accentuarea îndatorării față de străinătate în scopul nu al restructurării economiei, ci al amânării corecțiilor necesare, reambalarea alarmantă a inflației după ce aceasta dăduse înapoi, amenințarea de cădere severă a cursului leului din cauza ținerii sale artificiale în chingă vreme îndelungată pentru motive politice și electorale, criza bugetului de stat și a bugetului de pensii în urma acceptării ca industrii neperformante să nu-și mai plătească obligațiile financiare nu numai către furnizori și bănci, dar și către stat și asigurările sociale – iată moștenirea Văcăroiu, iată balastul cu care noul executiv, vrea nu vrea, trebuie să pornească la drum.

Una din problemele cele mai împovărătoare a constituie adincirea – față de prevederi – a deficitului bugetului de stat. S-ar părea că este vorba de încă 1.500 miliarde lei peste ceea ce fusese prevăzut.

Găuri în venituri, în ciuda creșterii prețurilor

Depășirea este cu atât mai preocupantă cu cât s-a produs într-o perioadă în care inflația, pe parcursul anului, a fost cu mult mai ridicată (40-50%), decât cea de 20%, avută în vedere pentru '96 la elaborarea bugetului. Când se produce un asemenea fenomen, oricât ar părea de ciudat, execuția bugetară se ușurează, pentru că, la prețuri mai mari, veniturile bugetare – care în general provin din cote procentuale de impozitare – cresc automat în cifre absolute, chiar dacă evident nu și în semnificație. Astfel, cheltuielile bugetare prevăzute de la început în cifre absolute sînt mai ușor de onorat, deși – tot evident – nu mai au, la prețurile sporite între timp, semnificația preconizată. Oricum, într-o perioadă de execuție bugetară cu o inflație mai mare decât cea prognozată, deficitul bugetar prevăzut are, în mod obiectiv, toate condițiile de a fi respectat. Și, în nici un caz, nu se pune problema creșterii acestui deficit. Cheltuielile bugetare pot fi sporite în limita unei compensări a scăderii semnificației lor din cauza inflației mai mari, dar, evident, o suplimentare a deficitului nu poate interveni de fapt decât dacă veniturile bugetare, în loc să crească în măsura sporirii inflației, scad sau stagnează.

Or, tocmai acest lucru s-a întâmplat în bugetul pe '96. În ideea de totul nefericită de a stimula activitatea industrială – deși, înaintea restructurării, aceasta reactivează industriile ce iroseș resurse și generează pierderi – guvernul Văcăroiu a lăsat, desigur și din considerente electorale, sute de întreprinderi, de fapt falimentare, să nu-și mai achite obligațiile financiare nici măcar către stat și asigurările sociale. Au apărut astfel găuri, față de prevederi, în veniturile bugetare. Nu s-au înregistrat nici decum în cadrul acestora creșterile ce ar fi urmat să fie antrenate de suplimentarea inflației. În aceste condiții, majorarea unor cheltuieli pentru a se face față eroziunii inflaționiste a semnificației lor – și, să fim atenți, nu pentru cultură, învățămînt sau ocrotirea sănătății, ci tot pentru industriile producătoare de pierderi (îndeosebi pentru creșterea salariilor în regiile autonome) – au adăncit masiv deficitul bugetar.

Finanțare prin emisiune de monedă

Din ce să fie acesta acoperit?! În general, nu există decât două posibilități.

Una este așa-numita „finanțare inflaționistă”. În ce constă de fapt aceasta? Banca Națională, care are în grijă gestiunea monedei, este forțată să facă

emisiuni monetare fără acoperire. Cum este forțată? Simplu. Bugetul este rectificat printr-un proiect de lege, înaintat de guvern și votat de parlament. Sau, mai grav, printr-o ordonanță de urgență a guvernului, care devine operațională imediat, dar care cine știe cînd va fi aprobată de parlament. Oricum, cînd parlamentul ajunge s-o discute nu mai are altceva de făcut decît s-o aprobe, căci dispozițiile ei bugetare au fost deja executate. Bugetul rectificat înseamnă că noi cheltuieli – sporite – au fost aprobate legal și deci pot fi angajate. Nexistind însă resurse, Băncii Naționale i se forțează de fapt mîna să le creeze prin noi emisiuni monetare. Banca Națională nu prea are opțiune, căci, dacă nu se conformează, este imediat arătată cu degetul și făcută responsabilă că nu pune la dispoziție bani aprobați legal pentru salarii în regiile autonome, pentru linii de credit destinate în principiu agriculturii și alte asemenea. Cu alte cuvinte, Banca Națională este șantajată prin punerea în fața faptului împlinit. Șantajul căruia aceasta îi dă curs, dar evident de plătit plătește populația, pentru că emisiunile monetare fără acoperire se transformă curînd în inflație.

Finanțare prin împrumuturi publice

A doua modalitate este finanțarea așa-numită „neinflaționistă”. În ce constă aceasta? Statul, prin Ministerul de Finanțe, emite titluri de valoare (numite cel mai adesea bonuri de teaur sau certificate de trezorerie) – prevăzute cu un câștig anual, pentru atractivitate, peste dobînda la depozite în bănci – pe care le oferă pe piață pentru achiziționare. Cu alte cuvinte, pentru a efectua cheltuieli peste veniturile sale curente, statul atrage bani de pe piață. Sînt bani deja existenți pe piață. De aceea, finanțarea deficitului în acest mod este considerată neinflaționistă. În fapt însă, pentru ca practic deficitul bugetar astfel finanțat să nu fie generator de inflație, este necesar ca banul atras de pe piață să fie „activizat”, adică să fie folosit pentru investiții, și nu pentru consum. Mai precis, alocațiile bugetare pentru investiții trebuie să fie cel puțin egale cu deficitul bugetar. Măcar indirect, dacă nu chiar direct, există astfel și o garanție că se vor degaja resursele necesare pentru rambursări. Altminteri, dobînzile la bonurile de teaur devin ulterior o povară pentru buget, căci sînt suportate din capitalul de cheltuieli al acestuia.

Pentru a avea o autentică finanțare neinflaționistă a deficitului bugetar este nevoie de un mecanism bine pus la punct al datoriei publice ca instrument de politică economică. Ceea ce presupune, pe lîngă o încredere deplină în instituția guvernamentală și în titlurile financiare emise de aceasta, ca titlurile respective să fie lansate spre achiziționare prin ofertă deschisă și să poată fi tranzacționabile liber, desigur pe o piață organizată, adică în bursă. Inutil aproape de menționat că un asemenea sistem nu operează deocamdată în România.

Costisitoarele șiretlicuri post-decembriste

Finanțarea deficitelor bugetare post-decembriste a fost, în măsură decisivă, inflaționistă. Ceea ce a și constituit unul din principalii factori ai inflației coaleștitoare cu care a fost confruntată economia românească în acești ani. Este și motivul pentru care, încă de la reluarea după '89 a relațiilor cu România, FMI a insistat – în rețetarul prescris pentru combaterea inflației și promovarea echilibrului economic – ca deficitul bugetar să fie strict limitat. Contraargumente guvernelor post-decembriste nu aveau. Dar, pentru că resimțeau faptul ca pe o severă constrîngere, au început să trișeze.

Întrucît inițial constrîngerea se referea la bugetul de stat – sub forma echivalentului unei cote procentuale din Produsul Intern Brut a deficitului – autoritățile române s-au apucat să folosească excedentele din bugetele de asigurări sociale – pe care de asemenea le gestionează (din păcate!) – la acoperirea găurilor din conturile propriu-zise ale statului. FMI a replicat acceptînd, nu prea inspirat, ca bugetele de stat și asigurările sociale să fie puse în aceeași oală, deși nu aveau nici o legătură, dar în schimb închizînd, tocmai prin aceasta, posibilitățile de triș ale autorităților de la București, căci limitările procentuale au fost în ultimul timp impuse asupra deficitului din oala comună a respectivelor bugete.

Tot la presiunile FMI au început emisiunile de titluri de trezorerie ale Ministerului de Finanțe. Nu este însă vorba de emisiuni prin ofertă deschisă – căci se risca să nu le cumpere nimeni –, ci de emisiuni cu achiziționare prearranjată din partea băncilor comerciale, de fapt a băncilor de stat, deci un fel de împrumuturi publice forțate.

Pentru acoperirea găurilor suplimentare din bugetul pe acest an s-a recurs la o stratagemă, care dovedește că guvernantații de pînă acum au demonstrat o mare inventivitate în materie de triș, nefiind însă clar pe cine urmăreau să trișeze. Pentru a se acoperi deficitul – sporit de la 2,2% la 3,5% echivalent PIB – Banca Națională, care în principiu nu are voie potrivit legii să finanțeze direct prin emisiune monetară deficitul bugetar, a fost pusă să ofere generoase linii de credit pentru refinanțarea băncilor comerciale, iar acestea au fost obligate să achiziționeze cu banii primiți titlurile de trezorerie emise de Ministerul de Finanțe, căci, dacă nu probează că au făcut asemenea achiziții (ca garanție), nu mai primesc apoi indispensabile credite de refinanțare din partea Băncii Naționale.

A cui tragere pe sfoară s-a urmărit? FMI oricum nu poate fi păcălit. Nu mai rămîne decît populația, care va trage ponoasele. Căci, deși pe ocolite, adică prin intermediul băncilor, tot de o finanțare pe seama unei emisiuni monetare fără acoperire este vorba. Și o asemenea finanțare este generatoare de inflație, pe care nimeni altcineva decît populația urmează s-o suporte.

Problema este că prin mecanismul ocolit amintit se pare că nu a fost finanțată decît o parte din gaura suplimentară apărută în buget. Rămîne în seama noului guvern să acopere restul. Fie folosind același mecanism de ocolire, fie procedînd la o nouă rectificare a bugetului pe anul în curs, prin care să se legalizeze cheltuieli deja angajate. În mod normal, ar fi fost onest ca guvernul încă în funcțiune să facă aceste lucruri, pentru că sub mandatul său s-a produs gaura din buget. Acesta preferă însă, în mod deloc onorant, să arunce pisica în ograda noului guvern. Care, pus în fața faptului împlinit, va trebui să înceapă prin a rezolva o problemă care nu este a lui. Și, din păcate, inflația ce va fi generată oricum de acoperirea găurii din buget va trece în circa noului guvern.

Premii

În cadrul concursului național de eseuri pe tema „Prietenia româno-ungară, o cărămidă la construcția noii Europe și pericolul naționalismului extremist”, organizat în perioada 15 august-15 septembrie 1996, de către Liga Națională Pentru Integrare Europeană (LINIE) în colaborare cu Universitatea „Babeș-Bolyai” (facultățile de Studii Europene și Științe Politice) și revista *Tribuna*, au fost acordate 6 premii, după cum urmează:

- 1) Premiile LINIE: I – GABRIEL ANDREESCU (București), II – IOAN CIUPEA (Cluj-Napoca), III – LUMINIȚA PUNGEA (Tîrgu Mureș).
- 2) Premiul Facultății de Studii Europene: AURELIAN VOICU-DOLJ (Cluj-Napoca).
- 3) Premiul Facultății de Științe Politice: DAN VĂSIL (Constanța).
- 4) Premiul revistei *TRIBUNA*: VASS LEILA ANGELICA (Cluj-Napoca).

Sumele alocate premiilor se vor trimite prin mandat poștal pînă la data de 5 decembrie 1996.

Concurs

Liga Națională pentru Integrare Europeană (LINIE) lansează Concursul național al specialiștilor pentru cele mai ingenioase propuneri de aliniere la standardele comunitare occidentale privind orice sector de activitate socio-economic.

Propunerile vor avea maximum 3 pagini dactilografiate și se vor referi numai la un singur sector de activitate. Plicul cu mențiunea „Pentru concurs” se va trimite pînă la data de 15 ianuarie 1997, la Liga Națională pentru Integrare Europeană (LINIE), Cluj-Napoca 3400, Str. M. Kogălniceanu nr. 1 (Universitatea „Babeș-Bolyai”).

Rezultatul concursului se va anunța în mass-media în termen de 30 de zile. Propunerile premiate cu sprijinul financiar al Fundației SOROS se vor da publicității și se vor transmite factorilor de decizie implicați în procesul de integrare a României în structurile euro-atlantice.

TIA ȘERBĂNESCU

Despărțirea de Iliescu

Începînd din 17 noiembrie, România a încetat să mai fie „excepția” fostelor țări comuniste, unde, în pofida revoluției singure din decembrie '89, puterea nu încetase, vreme de șapte ani, să aparțină acelorași forțe politice și aceluiași lider care ocupaseră atunci scena părăsită de prima garnitură a Partidului Comunist și de Nicolae Ceaușescu. Dacă în toate celelalte țări o revoluție de catifea fusese suficientă pentru a determina alternanța la putere a unor partide și dacă, între timp, în majoritatea acestor țări puterea consumase mai mulți lideri, în România, întîi spre uluirea occidentalilor, revoluția singeroasă își consumase doar revoluționarii: unii, morți chiar atunci; alții, împinși la sinucidere în anii următori; majoritatea, marginalizați, purtîndu-și rănilor în anonim; și, în fine, alții, compromiși prin apropierea de noua putere și de goana după privilegii.

Dacă partidul FSN care s-a instalat la putere atunci a suferit unele divizări care l-au făcut vulnerabil sub raportul orientării doctrinare, în schimb liderul său, Ion Iliescu, părea să fi monopolizat președinția României pe o durată nedeterminată. Aproape că se vorbea despre el ca despre o fatalitate, căreia doar expirarea numărului de mandate prevăzut de Constituție i-ar fi putut stopa permanentizarea în funcție. S-a văzut însă că nici prevederea constituțională n-a fost o piedică pentru o nouă candidatură a d-lui Iliescu. Un nou mandat ar fi însemnat însă 11 ani de domnie iliesciană, ceea ce – chiar și pentru o țară care-l supraevaluase și-l creditase cu o șansă reînnoită în două alegeri la rînd – era prea mult. Înceit al doilea tur al alegerilor prezidențiale din acest an nu numai că a restabilit legea celor două mandate din decembrie '89, și nu numai că a întrerupt o inamovibilitate prezidențială periculoasă pentru democrația din România, dar a marcat o premieră absolută în viața politică românească. Este pentru prima dată cînd cetățenii români trăiesc sentimentul că pot schimba prin vot conducerea unei țări. Este pentru prima dată cînd românii aleg ei înșiși și au dovada forței reale a vo-

tului lor. Pînă acum, chiar dacă d-l Iliescu a fost ales de două ori, alegerea sa nu era totuși decît o confirmare într-o funcție pe care o ocupa deja și pentru care părea că fusese ales anterior. Era votat pentru că era deja la putere. De această dată, și d-l Emil Constantinescu și CDR au fost aleși cît adevărat – nu pentru că erau la putere, ci, dimpotrivă, pentru că nu erau la putere. Victorie cu atît mai prețioasă cu cît a fost cîștigată pe serviciul adversarului și împotriva unei întregi administrații pedeseriste despre care se poate spune că a încercat tot ce se putea încerca pentru a se conserva în funcție. Lupta d-lui Constantinescu în ultimul tur al alegerilor prezidențiale a avut, din acest punct de vedere, un caracter decisiv. Era, în primul rînd, lupta cu „mitul” Iliescu – politicianul considerat invincibil – și, în al doilea rînd, lupta cu ultimul atavism al puterii pedeseriste care pierduse guvernarea și majoritatea parlamentară la 3 noiembrie și acum ținea cu dinții de bastionul președinției.

Evoluția lucrurilor dintre cele două tururi prezidențiale a relevat însă un lucru uluitor: ca și Ceaușescu altădată, Ion Iliescu nu era invincibil în sine; forța lui era dependentă de structurile de partid, care acum căzuseră, încrederea sa „de sine” era de fapt încrederea altora în el: a structurilor informative și financiare care-l susținuseră cîtă vreme avuseseră nevoie de el. Iar acum, într-un fel sau altul, nemulțumirea față de Ion Iliescu se generalizase. În plus, opoziția a adoptat tactica mai multor candidați – ceea ce s-a dovedit salutar. Incapacitatea de sincronizare a forțelor de opoziție înainte de alegeri a dus în cele din urmă – tot răul spre bine! – la colectarea, prin mai mulți reprezentanți ai opoziției, a unei rezerve de voturi mult mai solidă și mai sigură decît cea a d-lui Iliescu. Prin faptul că toți candidații opoziției au vorbit vreme de două luni, prin toată țara, despre „schimbare”, ei n-au făcut decît să pregătească, pe voci diferite și cu argumente diferite, regăsirea întregii opoziții întru schimbarea d-lui Iliescu în turul doi al alegerilor prezidențiale. Recurgînd în disperare de cauză la o

GABRIEL ANDREESCU

Victoria unei gîndiri și a unei simțiri generoase

S-a mai spus, dar aș vrea să o repet cu tărie: ne aflăm în fața unei victorii creatoare de istorie. Un val de catifea care acoperă, ducînd-o la capăt, revoluția din decembrie. De această dată, victoria nu este opera unui grup minuscul capabil de sacrificiu, ci a unei părți majoritare a societății românești, capabilă de construcție. Ea mi se pare, mai întîi de toate, victoria unei gîndiri și a unei simțiri generoase. Ea este victoria acelor oameni al căror efort, timp de ani de zile, a permis ca galopul spre autoritarism să nu devină ireversibil. Este victoria acelor multe de mii de oameni gata să ofere din viața lor zile și nopți pentru ca alegerile să nu fie furate.

Expresia unei gîndiri și a unei simțiri generoase o vîd în votul dat lui Emil Constantinescu. Candidatul CDR a fost supus, odată cu lansarea sa în public, în 1992, unei campanii de distrugere de imagine de o proporție copleșitoare. Nu mai puțin, Emil Constantinescu a suportat consecințele competițiilor permanente din interiorul CDR – căroră le-a fost întotdeauna victimă, niciodată inițiator. Acestor diversiuni, premeditate ori înfîmplătoare, i-au căzut pradă cei puțini capabili de discernămint. Dar mai ciudată a fost receptivitatea la campania împotriva lui Emil Constantinescu a unor intelectuali; a celor care au mai mult știința de a vorbi decît știința de a face; a celor pentru care lupta politică, viața, s-a redus la o problemă de stil. Receptivitatea la negație a încolțit acolo unde a pierit acea generozitate, simplă și fermă, indispensabilă pentru a fi solidar la greu; acea minimă dăruire care se cere cînd este să oferi, chiar cu pericolul de a greși, încredere.

Dar și aceștia au acordat, duminică, votul lor lui Emil Constantinescu. Victoria din ziua de 17 noiembrie a fost nu numai împlinirea simțirii generoase, ci și victoria limpede, convingătoare, a rațiunii.

campanie exclusiv negativă, cu atacuri furibunde și amenințări tocite de mult (schimbarea formei de guvernămînt, război civil, trimiterea comuniștilor la Canal, luarea pămîntului și a caselor), d-l Iliescu n-a făcut decît să stîrnească și să justifice un imens vot negativ împotriva sa. Rînd pe rînd, toate partidele de opoziție, centralele sindicale, asociațiile nonguvernamentale, presa, posturile de radio și televiziune particulare și opinia publică s-au solidarizat cu d-l Emil Constantinescu împotriva mesajului rudimentar al d-lui Iliescu, iar această mobilizare a fost hotărîtoare. Practic, scorul d-lui Constantinescu s-a dublat față de primul tur (de la 28% la 54%), în timp ce d-lui Iliescu nu i-au rămas la dispoziție decît 14 procente (de la 32% la 46%). Meritul d-lui Constantinescu nu este cu nimic diminuat de această mobilizare generală anti-Iliescu. Dimpotrivă, noului președinte îi revine meritul de a fi dus o campanie lungă și tenace prin toată țara, făcîndu-se astfel la fel de cunoscut ca adversarul său (intens prezentat de TVR), și de a lansa cel mai mare număr de mesaje politice (proclamații, apeluri, declarații, scrisori deschise, chemări etc.) din actuala campanie, prin care, practic, l-a lăsat pe d-l Iliescu „fără text”. Tot ceea ce ar mai fi putut încerca să spună d-l Iliescu electoratului era deja spus cu cîteva zile mai devreme în mesajele d-lui Constantinescu.

Beneficiind de o „dezetățizare” a informației (cum ar zice d-l Manolescu), d-l Constantinescu nu numai că a prevenit diversiunile împotriva sa și a golit de conținut toate discursurile d-lui Iliescu, dar a prezentat probe și documente zdrobitoare în confruntările televizate cu acesta. De la o confruntare la alta, în cele patru ediții revăzute și adăugite ale dezbaterii directe, desfășurate la trei televiziuni (Antena 1, PRO TV și TVR), d-l Constantinescu și-a sporit documentația, lăsîndu-l pe d-l Iliescu fără replică ori silindu-l să accepte că „n-a cunoscut aceste lucruri”. În fine, elementul hotărîtor de după primul tur de scrutin a fost alianța cu USD (privită multă vreme cu rezervă), care a adus alături de d-l Constantinescu un electorat mai greu de cucerit direct, dar care, prin intermedierea hotărîită a

d-lui Petre Roman, s-a regăsit în votul din turul al doilea. Și, în timp ce de partea d-lui Constantinescu, receptat drept candidat al învingătorilor din alegerile parlamentare și întregilor al victoriei democrației, treceau rînd pe rînd chiar și partide de stînga ca Partidul Socialist sau asociații considerate captive d-lui Iliescu precum asociația chirișilor din casele naționalizate, d-l Iliescu rămînea tot mai singur. De altfel, în confruntările directe dintre cei doi, d-l Iliescu nu s-a aflat „în dispută” numai cu d-l Constantinescu, ci chiar cu viitorul politic al unei țări care-i devenise tot mai străină. Marele și singurul merit care i-a mai rămas d-lui Iliescu și PDSR-ului în aceste alegeri este acela de a fi infirmat surmele bănuielei (pe care comportarea lor agresivă le justificase, din păcate) privind recursul la o imensă fraudă electorală sau la violențe – pentru a împiedica victoria reprezentantului CDR. Chiar dacă n-au respectat întotdeauna regulile democrației cît s-au aflat la putere, atît PDSR, cît și d-l Iliescu au fost siliți să le accepte – și le-au respectat – atunci cînd, în cele din urmă, dorința de schimbare mîrturisită de electorat a fost mai puternică decît propria lor putere. De altfel, la aflarea rezultatelor, atît viitorul președinte al României, cît și actualul ei președinte au făcut declarații semnificative. D-l Constantinescu a declarat că va fi „nu numai un nou președinte, ci și alt fel de președinte”, iar d-l Iliescu a precizat că va face „alt fel de opoziție”. După cum se vede, noua etapă a politicii românești, inaugurată în 17 noiembrie, se prefigurează „altfel” decît pînă acum. Ambele sale părți conținente, atît noua putere, cît și noua opoziție, își propun „schimbarea”. Deocamdată, fiecare își propune să fie „altfel” față de modelul celeilalte. Nu ne rămîne decît să sperăm că această schimbare în rivalitate va sluji „schimbării în bine”, că nu va fi o simplă inversare de roluri și că nu va stînjeni dorința reconcilierii naționale pe care d-l Constantinescu a anunțat-o în Piața Universității în primul său discurs public din feerică noapte prezidențială ce a urmat victoriei sale. Și pentru că a fost o victorie importantă, va fi la fel de important ce se va întîmpla cu ea.

ANTEL Manuale

Alain Lieury – Manual de psihologie generală

ALAIN LIEURY

MANUAL DE PSIHLOGIE GENERALĂ

- *Manual de psihologie generală*, garanția dumneavoastră pentru succesul la examene.
- *Manual de psihologie generală*, o lucrare celebră, a unui autor celebru, este cheia oricărei inițieri în studiul psihologiei.
- *Manual de psihologie generală*, o lucrare esențială în studiul psihologiei, structurată pe principalele concepții și definiții, prezentate la un nivel accesibil (liceu – anul I și II de facultate).

Manual de psihologie generală

Beneficiază și de teste-grilă pentru testarea cunoștințelor.

Editura ANTEL

Pentru difuzare: str. Miron Costin nr. 9A, sector 1, București; Tel: 6175332
Comenzi: C.P. 22-285, București

BIROUL ELECTORAL CENTRAL

PREȘEDINTE – Turul 2 (17 noiembrie 1996)
DATE PARȚIALE – 18 noiembrie

1 – Total alegători potrivit listelor electorale permanente	16.601.995	
2 – Total alegători care s-au prezentat la urne	12.558.519	75,6%
3 – Total voturi valabil exprimate	12.456.198	99,2%
4 – Total voturi nule	98.449	0,8%

După centralizarea datelor din 14.501 secții de votare, reprezentând 95,95% din numărul total de 15.113, distribuția voturilor este următoarea:

Nr. crt.	Prenumele și numele candidatului obținute	% voturi valabil exprimate	Voturi valabil exprimate
1.	EMIL CONSTANTINESCU	6.780.197	54,43%
2.	ION ILIESCU	5.676.001	45,57%

DISTRIBUȚIA VOTURILOR PE JUDEȚE

	EMIL CONSTANTINESCU	ION ILIESCU
Alba	62,95%	37,05%
Arad	66,96%	33,04%
Argeș	41,62%	58,38%
Bacău	45,79%	54,21%
Bihor	65,84%	34,16%
Bistrița-Năsăud	65,63%	34,37%
Botoșani	31,71%	68,29%
Brașov	69,61%	30,39%
Brăila	40,61%	59,39%
Buzău	35,40%	64,60%
Caraș-Severin	62,40%	37,60%
Călărași	36,40%	63,60%
Cluj	69,03%	30,97%
Constanța	59,09%	40,91%
Covasna	86,52%	13,48%
Dimbovița	46,25%	53,75%
Dolj	46,57%	53,43%
Galați	51,41%	48,59%
Giurgiu	43,94%	56,06%
Gorj	37,31%	62,69%
Harghita	91,56%	8,44%
Hunedoara	53,48%	46,52%
Ialomița	39,31%	60,69%
Iași	46,56%	53,44%
Maramureș	55,03%	44,97%
Mehedinți	45,90%	54,10%
Mureș	69,95%	30,05%
Neamț	43,53%	56,47%
Olt	37,83%	62,17%
Prahova	46,38%	53,62%
Satu Mare	77,70%	22,30%
Sălaj	64,87%	35,13%
Sibiu	73,82%	26,18%
Suceava	45,57%	54,43%
Teleorman	33,62%	66,38%
Timiș	72,72%	27,28%
Tulcea	47,42%	52,58%
Vaslui	36,34%	63,66%
Vâlcea	40,09%	59,91%
Vrancea	41,63%	58,37%
București	61,98%	38,02%
Ifov	56,92%	43,08%

SORIN ALEXANDRESCU

„Sîntem acasă”

Față de toate remarcile și contra-remarcile oamenilor politici de la PRO TV și ale experților de la TVR 1, strigătul tinerilor din Piața Universității, răspunzând cuvintelor d-lui Constantinescu, mi se pare a rezuma cel mai bine sentimentul majorității electoratului: „Sîntem acasă!”. Strigătul implică un pronume – noi – și un determinativ spațio-temporal: aici, din nou, în Piața Universității. Pe ambele d-l Constantinescu le-a intuit rapid și le-a răspuns remarcabil: „Voi ați învins!”, indicînd cu mîna mulțimea din Piață, față de vechiul „(noi) am învins” al lui Mircea Dinescu, din 22 decembrie 1989, la TVR. De aici, de la kilometrul zero al democrației, aceasta s-a extins în toată țara. Vorbitorul și corul vorbeau din aceeași lume, se aflau în aceeași „casă”. Or, nimic nu caracterizează mai exact comunitatea unor oameni decît faptul că înțeleg același lucru prin cuvîntul „acasă”. Rostindu-l, ei au avut sentimentul, fără îndoială împărtășit nu numai de mine, ci de toți partizanii Schimbării, că ne-am întors acasă. Pentru că sensul paradoxal, dar adînc, al Schimbării este același ca cel al revoluției din 1989: întoarcerea la normalitate, la viață, la liniștea casei. Acum, într-o altă noapte crucială, ne întorcem însă nu numai la normalitate, ci la acea normalitate care ni s-a răpit după 13–15 iunie 1990. Sîntem acum acasă, adică acolo de unde am fost izgoniți, în locul din care am fost înstrăinați. Nu un strigăt de triumf ori de răzburare este acesta, ci unul de liniștită reintegrare al unui spațiu care este al nostru.

Se va spune acum, ca și în aprilie-mai 1990, de către acei opoziționi care doreau să-și întemeieze opoziția numai pe stîncă rațiunii, că asemenea strigăte sînt iraționale, că ele ascund recăderea, endemică la tinerii români, în mit și chiar în fundamentalism ortodox – probă acel „Tatăl nostru”, e drept cam lipit, al părintelui Galeriu în Balcon. Se poate. Dar cred că trebuie să înțelegem – rațional – că nu totul în viața publică a unui popor poate fi rațional și că mai ales rupturile de identitate, de exemplu la cei care au votat acum politic responsabil, în timp ce au votat politic irresponsabil în 1990 și 1992, scapă rațiunii și conștiinței de sine și trec în mit. Or, în noaptea de 17–18 noiembrie 1996, au

Noaptea electorală

revenit miturile și strigătele din 22 decembrie 1989, dar acum ca o trăsătură de unire între cei ce au descoperit și cei ce au regăsit „identitatea decembristă”. Acest acasă, clamat în noaptea luminată de steaguri și de reflectoarele PRO TV-ului, este, desigur, un spațiu mitic, dar tocmai prin aceasta mai adevărat decît orice construcție rațională. Cei care au dat voturile d-lui Constantinescu, ne-au spus TVR 1 și Curierul național din 18 noiembrie 1996, au făcut-o nu pentru că l-au găsit un politician mai experimentat decît Iliescu, ci pentru că au în el mai multă încredere (50% – 38%) și pentru că el este mai apropiat de oameni (60% – 53%) decît Iliescu. Victoria d-lui Constantinescu este victoria acestui spirit comunitar profund, fără de care un popor nu poate trăi. Nu mizeria, nici sacrificiile, deși și ele, au condus la căderea lui Iliescu, ci neîncrederea într-un om ale cărui vorbe contraziceau flagrant realitatea zilnică.

Domnule Constantinescu, vă felicit din toată inima pentru victorie și vă sînt la fel de aproape ca în 1992, ori după aceea. Dar aveți acum răspunderea nu numai a unui stat, ci și a aceluia acasă pe care ați știut aproape miraculos să ni-l redați. Deie Domnul ca, și grație Dv., să-l putem și păstra.

De la acord la guvernare

Avem un parlament nou, un președinte nou, următorul pas este formarea guvernului. Forțele politice implicate în alcătuirea cabinetului au început deja tatonarea terenului, declarații în acest sens apărînd încă din ziua imediat următoare celui de-al doilea tur de scrutin. Pe 18 noiembrie, secretarul general al Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat, Radu Vasile, a făcut o declarație ce părea să pună sub semnul întrebării participarea Uniunii Social-Democrate în viitorul guvern. Radu Vasile a spus că „acordul cu USD s-a bazat pe programe, și nu pe negocierea posturilor din guvern”. Astfel, distribuția portofoliilor s-ar face, în principal, pe criteriul competenței.

Acordul de colaborare electorală, parlamentară și guvernamentală, semnat de Convenția Democrată Română și Uniunea Social-Democrată pe 7 noiembrie, prevedea ca USD să-l sprijine pe candidatul Convenției, Emil Constantinescu, în turul al doilea al prezidențialelor. În schimb, USD

primea președinția Senatului, postul de viceprim-ministru și conducerea unor ministere din domeniul economic, socio-cultural și al siguranței naționale. În acord se stipula că principiile conținute pot fi revizuite doar de ambele părți și numai în cazul în care situația politică s-ar schimba semnificativ.

Mai mult, Radu Vasile „a pus la colț” Uniunea Social-Democrată, pentru că electoratul USD nu a contribuit semnificativ la creșterea numărului de voturi pentru Emil Constantinescu. Drept „scolar eminent” a fost dată Uniunea Democrată a Maghiarilor, al cărei electorat l-a votat în masă pe candidatul CDR (9% din totalul voturilor acestuia). Ca urmare, secretarul general al PNȚCD a dat aproape sigură intrarea UDMR în viitorul guvern.

Vicepreședintele Partidului Democrat, Adrian Severin, a apreciat că este vorba doar de o încercare de a băga zizanie între CDR și USD. „Nimeni nu-și permite luxul de a ignora acordul semnat de cele

două forțe politice. Fără USD, Convenția nu poate avea majoritate parlamentară, nici măcar cu UDMR. Iar voturile electoratului nostru au constituit pentru Emil Constantinescu diferența dintre a fi câștigător sau un mare înfrînt”. Potrivit IRSOP, aproape toți cei care au votat listele USD la Parlament și 75% din alegătorii lui Petre Roman l-au votat pe Emil Constantinescu.

„Pe de altă parte, există percepția greșită că Uniunea Social-Democrată nu știe ce să mai facă să intre în guvern. Noi am fost în guvern și nu e foarte plăcut să fii ministru”, a mai spus Adrian Severin.

În ceea ce privește participarea UDMR la guvernare, USD nu are, în principiu, nimic împotriva: „Uniunea Democrată a Maghiarilor din România ar trebui asociată la programele țării, ieșind astfel din preocuparea exclusivă pentru chestiunea minorităților”, apreciază vicepreședintele PD.

Consultările pentru formarea guvernului reîncep săptămîna aceasta, urmînd să se vadă cîte dintre propozițiile pe care și le-au făcut forțele politice în campania electorală vor deveni realitate.

LIGIA CĂLIN

ANDREI CORNEA

Înfruntarea

În așteptarea scrutinului decisiv din 17 noiembrie, românii, încordați, s-au uitat la televizor, la cele patru reprize ale înfruntării supreme, Iliescu-Constantinescu, difuzate pe rînd de Antena 1, PRO Tv și TvR 1. A fost, într-adevăr, o bătălie aprigă, dramatică, cu suspensuri, cu lovituri de teatru, dar și lovituri sub centură. Regulile luptei, stabilite dinainte de staff-urile electorale, au fost adesea încălțate, spre nervozitatea moderatorilor, mai ales a celor de la TvR, dar fără ca adversarii să-și facă prea multe probleme.

Atît Ion Iliescu, cît și Emil Constantinescu au fost de acord cu necesitatea amplificării reformelor economice și instituționale și cu necesitatea integrării cît mai rapide a României în structurile NATO și UE. A fost singurul punct de acord al celor doi – e adevărat, esențial.

Ion Iliescu a încercat să prezinte cei șapte ani de guvernare ca un succes în linia mari, în pofida unor neajunsuri de parcurs, văzute mai ales ca sacrificii necesare, inevitabile, impuse de mersul reformei. El s-a străduit să se înfățișeze pe sine ca pe un om de stat cu experiență, care a asigurat stabilitatea țării în trecut și care o va putea asigura și în viitor, contrabalansînd eventualele excese ale noii guvernări CDR-USD, ieșite în urma alegerilor din 3 noiembrie. A încercat, de asemenea, să se demarce de responsabilitățile guvernului Văcăroiu, ale PDSR și ale altor organe ale puterii, evocînd prevederile limitative ale Constituției.

Emil Constantinescu a căutat să demonstreze gravitatea fără precedent a situației economice și sociale și lipsa unei reforme reale. Pentru el, eșecurile trecutei guvernări stau în corupție și incompetență, fiind, prin urmare, subiective și evitabile. El

s-a prezentat drept garantul unor schimbări în bine, al unei îmbunătățiri a condițiilor de viață, al unei evoluții reformiste, mai mult sau mai puțin dureroase pentru grosul populației.

Așadar, temele principale ale dezbaterii au fost: starea economiei, corupția, birocrăția, asistența sanitară, pensiile, legea caselor naționalizate, agricultura și statutul IAS-urilor, problema UDMR-ului, integrarea euro-atlantică și politica externă. Față de 1992, au lipsit temele ideologice, legate de „procesul comunismului”, ca și evocarea fostelor legături ale candidaților cu PCR.

Punctul tare al lui Constantinescu a fost, desigur, tot ceea ce avea a face cu corupția. Făcînd apel la bine cunoscuta scandaluri de presă, precum cazul Petru Crișan, „Avicola Internațional” ori prezentînd documente incriminatoare ce demonstau implicarea unor membri PDSR în privatizarea ilegală a unui depozit sanitar al armatei, candidatul CDR l-a pus adesea în dificultate pe președintele în exercițiu. Tot el a reușit, de asemenea, să evite capcanele înșinse de Ion Iliescu, privitoare la relațiile cu Petre Roman, la anumite declarații ale lui György Frunda referitoare la autonomia pe criterii etnice, la așa-numita „Clauză Ciorbea” de pe contractele de vânzare-cumpărare pe care le încheie chiriașii caselor naționalizate. A transformat chiar unele dintre aceste capcane în prilejuri de a contraataca, acuzîndu-l pe Ion Iliescu de rea credință și de utilizarea unor falșuri ori de tentativa de a diviza națiunea, precum și de contestarea discernămintului celor care au votat la 3 noiembrie cu CDR. Probabil că cea mai dură lovitură i-a aplicat-o arătînd că Ion Iliescu vrea să cumpere apartamentul în care locuiește și care aparține Administrației Protocolului de

Stat (fosta Gospodărie de Partid), cumpărare în baza unei excepții, prin Hotărîre de guvern, de la legea care interzice cumpărarea caselor aparținînd acestei instituții.

Ion Iliescu a părut vizibil marcat de aceste atacuri, iar ripostele sale au fost neconvingătoare. A fost, în schimb, mai bun în discutarea politicii externe, unde a profitat de unele inconsecvențe și afirmații insuficient meditate ale adversarului său.

În ansamblu, Ion Iliescu s-a arătat foarte marcat de trecutul său de activist de partid, incapabil de căldură umană, uscat, enumerînd cifre și indice cînd cu o verbozitate inutilă „complexitatea fenomenelor”. Chiar atunci cînd dreptatea era mai degrabă de partea sa – politica externă ori dificultatea de a obține resursele promise prin programul CDR –, el nu reușea să întoarcă avantajul în favoarea sa, din pricina felului distant și condescendent, în același timp, în care își trata adversarul și spectatorii. (Va rămîne de pomină atît „mata”-ul amendat de Emil Constantinescu, cît și lapsus-ul „domnule Ceausescu”). Dimpotrivă, Emil Constantinescu a jucat rolul politicianului apropiat de oameni și preocupat mai puțin de detaliile constituționale ori legislative, cît de necazurile și mizeriile populare.

Spun „l-a jucat”, fiindcă, spre deosebire de Iliescu – identificat organic cu funcția de „șef suprem” –, Constantinescu e încă distinct de rolul său, pe care îl asumă mai bine sau mai puțin bine. În special rolul de „primul președinte pravoslavnic” îi stă rău. Iar dacă a-l întreba pe Ion Iliescu dacă „crede în Dumnezeu” reprezintă o intruziune neînțesată în intimitatea conștiinței cuiva (numai lipsa de demnitate și obsesia păstrării puterii cu orice preț l-au determinat pe Iliescu să invoce botezul propriu, copilăria, alte date biografice irelevante și relațiile sale bune cu ierarhia ecleziastică, în loc să refuze, simplu, să răspundă la o atare întrebare), adresa finală cu invocarea călugărului Vasile și a umbrei lui Coposu frizează ridicolul. Oricum, sper că diferența dintre cei doi e mai substanțială decît cea care există între cel care încălță porunca a noua (referitoare la sperjur) și cel care o încălță pe a treia (referitoare la luarea numelui Domnului în deșert).

Oricum, dezbaterile televizate a arătat convingător că „regimul Iliescu” e un capitol încheiat.

FDSC lansează programul ONG-Media

• Marți 12 noiembrie, Centrul pentru Dezvoltarea Organizațiilor Neguvernamentale din cadrul Fundației pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC) a lansat Programul ONG-Media, în scopul facilitării și stimulării circulației nedistorsionate a informației despre asociațiile și fundațiile din România. FDSC (președinte prof. dr. Dan Gabriel Manoleli) administrează Programul pentru Dezvoltarea Societății Civile, finanțat de Uniunea Europeană în cadrul Programului Phare. FDSC finanțează proiecte ale ONG avînd două direcții prioritare: dezvoltarea instituțională a sectorului neguvernamental și susținerea programelor care răspund unor nevoi actuale ale comunității.

Programul ONG-Media se adresează în egală măsură atît ONG, care doresc să-și facă înțeles și cunoscut mesajul prin mass-media, cît și ziaristilor care fac publice informații despre ONG. Pentru început a fost lansată Revista 3, publicație tematică ce urmează să apară de șase ori pe an.

Tot în cadrul programului ONG-Media a fost realizată și o monitorizare a presei de mare tiraj, urmărindu-se astfel identificarea canalelor mediatiche care preiau (distorsionat ori adaugă conotații negative sau pozitive) mesajul provenit de la ONG.

În urma monitorizării a rezultat că în general cotidienele naționale, ca

și unele săptămînale, promovează destul de puțin acțiunile ONG, numărul total al articolelor publicate zilnic fiind între 15 și 30. În general, ziarele sînt selective în prelucrarea informațiilor, cele mai mediatizate fiind organizațiile din domeniul cultural, cele care se ocupă de educație civică și drepturile omului, ca și grupările profesionale.

• Motive pentru ca jurnaliștii să mediatizeze organizațiile neguvernamentale:

- reprezintă vocea comunității în raport cu celelalte două sectoare: public (guvernamental) și privat profit (sectorul companiilor comerciale);
- sprijinul financiar pentru ONG-uri din partea statului e redus sau inexistent;
- oferă alternative de locuri de muncă, în special în domeniul sociale;
- răspund unor nevoi reale ale comunității, cu deosebire ale acelor segmente sociale cărora Guvernul nu le oferă sprijinul necesar;
- atrag fonduri prin programe internaționale de asistență;
- au efecte sociale pozitive, fiind agenți sociali ai schimbării;
- în probleme de mare actualitate, ONG determină Guvernul, Legislativul și Președintele să-și facă publice pozițiile;
- sînt capabile de lobby pe plan național și internațional.

MARIAN CHIRIAC

Piața Universității în noaptea alegerilor

POLIROM colecția PLURAL
NOUTĂȚI

Paul Evdokimov – Rugăciunea în Biserica de Răsărit
Prefață de Olivier Clément
Traducere de Carmen Bolocan

Testamentul Domnului nostru Iisus Hristos
ediție bilingvă
Traducere, note și studiu introductiv:
pr. dr. Nicolae Achimescu

Georges Duby – Anul 1000
Traducere: Maria Ivanescu
Postfață: Mihai-Răzvan Ungureanu

În curs de apariție:
Nikolai Berdiaev – Sensul istoriei

Comenzi la CP266, 6600, Iași Tel.&Fax: (032)-214.100; (032)-214.111;
Internet: www.nordest.ro/shopping/books/polirom/polirom.htm;
E-mail: polirom@mail.cccis.ro;

Anul VII
Nr. 47 **9**

UDMR la răscruce

II

Molnár Gusztáv este conducătorul grupului de cercetări geopolitice din cadrul Institutului pentru Europa Centrală, Fundația László Teleki, din Budapesta. Cunoscutul analist, avînd o influență recunoscută în mediile care fac politica internă și externă la Budapesta, autor al unor studii care au trezit interesul în Ungaria și în străinătate, este un fervent susținător al principiului devoluției – transferarea unor importante competențe în plan regional, inclusiv crearea unor parlamente regionale. Exemplul pentru care optează acum, în demonstrația sa, este cel al Elveției, stat cu o structură federativă. Cititorul român poate nota că structura federativă constituie numai o formă extremă a principiului devoluției, state precum Spania ori Italia atîngînd un grad avansat de descentralizare regională, fără ca prin asta să se ajungă la federalizare.

GABRIEL ANDREESCU

• Integrarea în structurile vestice, ce servește interesele naționale ale Ungariei, constituie prioritatea numărul unu a politicii externe ungare • Tratatul de bază marchează acea strategie politică ce are menirea să-i elibereze pe cei peste un milion și jumătate de etnici maghiari din buncărul etnicității • Cred că este timpul ca UDMR să pună pe masă un amplu plan de reformă a întregului sistem de administrație publică •

UDMR a pierdut prilejul de a ajuta Opoziția să ajungă la putere

UDMR are dreptate cînd spune că în România nu Puterea actuală este cea potrivită ca să rezolve doleanțele cele mai arzătoare ale maghiarimii, cu sau fără Tratatul de bază. Am ajuns și eu la această concluzie datorită interpretărilor date pînă acum Tratatului de bază sau faptului că, recent, președintele Iliescu a respins propunerea ministrului de Externe elvețian ca acesta să fie semnat la sediul din Viena al OSCE. Președintele a vrut să evite chiar și aparenta faptului că Tratatul de bază înseamnă și acceptarea unui arbitraj internațional. Însă prin atitudinea lor potrivnică Tratatului de bază și prin inițierea unei noi întîlniri maghiaro-maghiare, Markó Béla și ceilalți lideri maghiari au pierdut chiar și prilejul ca, fiind cumpăna balanței, să sprijine Opoziția să ajungă la putere. Prin această comportare de neînțeles – așa cum atrăgea atenția Gabriel Andreescu, co-președinte al Comitetului Helsinki din București, care consideră Ungaria partenerul strategic al României, iar UDMR parte integrantă a democrației românești (aceiași lucru îl spunea recent și Nestor Rateș, director al emisiunii în limba română a postului de radio Europa Liberă) –, organizația politică a maghiarimii a ieșit din centrul vieții politice și se îndreaptă spre periferia ei. Opoziția ia mai în serios Tratatul de bază decît Puterea, care l-a încheiat. Prin urmare, dacă UDMR nu-și schimbă urgent atitudinea față de acesta, ea se va măcina în războiul staționar dintre cele două poliuri ale vieții politice.

Markó Béla și Tökés László și-au împlinit menirea (într-o primă situație, ce necesita într-adevăr o decizie politică) cînd a trebuit să îngîne necontentit monologul UDMR ascultătorilor săi maghiari și români, din țară și din străinătate. Dar o astfel de atitudine este acum falimentară. Programul UDMR necesită transformări și completări numeroase. Una este să dai dovadă de o consecvență ieșită din comun în discursuri politice și în pre-

dici, în diferite proiecte de autonomie, în cursul tratatelor cu politicienii din România, din Ungaria sau Occident (neluînd în seamă reacția publicului sau a partenerilor de tratative), una e să faci politică prin declarații rostite într-un spațiu poetic sau religios și să consideri că dacă vreunul dintre partenerii la tratative face declarațiile pe placul inimii noastre, atunci nu mai contează că în privința problemei dezbătute el nu e deloc competent sau nu are nici o putere de decizie, și alta e să iei cunoștință de implicațiile concrete ale acestor teze rostite cu rol propagandistic.

După ce Constituția României din 1991, prin cuvîntul Puterii, a consfințit drepturile colective ale națiunii majoritare („România este stat național unitar și indivizibil”, „suveranitatea națională este a poporului român”, „unitatea poporului român este temelia statului”) – și toate acestea fără ca cel puțin să definească poporul sau națiunea ca și comunitate a cetățenilor –, maghiarilor din România nu le-a rămas într-adevăr altceva de ales decît să apeleze la principiul autonomiei interne și să se autodeclare comunitate națională, să-și proclame în mod solemn propriile drepturi colective și în primul rînd dreptul la autonomie națională, eronat numit autonomie etnică. După cum spune slovacul Miroslav Kusy: este neîndoielnic just să pretinzi acest drept din punctul de vedere al logicii statului național. Pentru că nu se poate pretinde ca, pe de o parte, să se desăvîrșească pretențiile și logica statului național, chiar dacă el este absolut democratic, iar pe de alta minorităților naționale să le fie interzisă realizarea acestui drept. Sub semnul unor astfel de idei a fost scris și importantul studiu al lui Kiss János, publicat în *Beszélő* („Mai presus de statul național”), care, revizuinđ dogmele de bază ale liberalismului doctrinar, susține drepturile colective ale minorităților naționale și statutul lor de conațione. Deci ceea ce pretinde UDMR este deja acceptat și de reprezentanții cei mai de seamă ai liberalismului central-european. Problema nu o constituie însă pretenția, ci dacă drepturile pretinse și scopurile politice declarate pot fi realizate. De cînd, în sala festivă emanînd atmosfera istorică a liceului clujean „Brassai Sámuel”, UDMR a adoptat declarația, din anumite puncte de vedere revoluționară, cu privire la autonomia internă, care la vremea respectivă era contestată nu numai de naționaliștii înverșunați, dar și de politicienii și teoreticienii liberali, s-au scurs patru ani. În tot acest timp s-ar fi cuvenit să se observe că doleanțele și pretențiile formulate în această declarație nu pot fi realizate decît în cadrul unui stat cu o structură multi-

națională și federativă. Însă, pentru maghiarii din Transilvania, sistemul de drept constituțional cu valoare de model pentru ei (de exemplu, statul elvețian) și sistemul instituțiilor politice federale nu poate fi decît un rezultat al dezvoltării interioare. Ceea ce atinge un stat în ființa sa nu poate fi impus unui alt stat, chiar și atunci cînd este evident că el este unul multi-național, cu diferite comunități naționale, cu limbi diferite, iar federalizarea sa, a regiunilor cu tradiții diferite, ar fi soluția ideală. Nici Ungariei de acum o sută de ani nu i s-a putut impune o astfel de soluție, care părea să-i fie la îndemînă (cu toate că în monarhia austro-ungară au fost măcar unii care au încercat să o aplice), așa cum nu i se poate impune acum nici Slovaciei sau României.

Cu toate acestea, chiar și în 1996, UDMR crede că merită să-și piardă timpul cu elaborarea unui statut de autonomie, care după părerea organismului superior de decizie al organizației, a Consiliului Unional al Reprezentanților, trebuie să înceapă cu următorul principiu de drept: „Parlamentul României recunoaște prin lege comunitatea națională maghiară ca un subiect politic de sine stătător; avînd personalitate juridică corespunzătoare statutului său de comunitate”. Trebuie curmată urgent această joacă de-a cuvintele: cine spune A trebuie să spună și B. Cine vrea să lupte împotriva colectivismului nedrept al statului național pe baze naționale, mobilizînd voința națională colectivă a minorității, trebuie să spună cu ce fel de mijloace și pe ce fel de forțe se bazează, cum dorește să ducă această luptă. Cu mijloace pașnice, asta știm – și acesta este un lucru foarte corect. Dar pe cine, pe ce fel de forțe se bazează?

Fără aportul UDMR, însă, alternanța la putere devine problematică

Din cauza disproporției de forțe etnice și de putere, forța proprie a comunității minoritare nu este suficientă. Doar Occidentul (și numai Occidentul) cunoaște instituția statului multi-național și federal care funcționează în cadrul juridic stabilit prin drept. Dar sistemul internațional actual face imposibilă realizarea acestor cadre prin dictat, cu excepția situației în care statul cu pricina (exemplu Bosnia) lezează în mod grav drepturile omului și practic purificarea etnică. Ungaria, care dorește să se integreze în structurile occidentale, prin semnarea tratatelor de bază cu Ucraina și cu Slovacia, precum și prin semnarea textului Tratatului de bază ungaro-român, a arătat în mod clar că nu poate să sprijine aspirațiile politice ale maghiarilor de peste graniță decît în măsura în care ele sînt în concordanță cu normele occidentale, și nu cu cele care au valoare de model pentru noi. O

astfel de soluție este acceptabilă și pentru statul român.

Prin metoda excluderii, ajungem la o singură putere politică ce a manifestat un viu interes față de această regiune, și datorită situației sale este foarte receptivă față de nemulțumirile și aspirațiile minorităților. Rusia este această forță.

UDMR trebuie să se decidă urgent: ori înaintează pe calea bătătorită după 1992 și, dînd glas revendicărilor sale juste, fiind convins că are dreptate, va deveni jucăria Rusiei, care dorește să împiedice integrarea în NATO a țărilor din centrul Europei, ori are în vedere că programul său urmat cu strânsărie este practic irealizabil și își schimbă stilul politic și strategia.

Legitimitatea internă a conducerii Markó-Tökés-Takács se leagă de programul existent, de aceea a fost posibil ca în cadrul ședinței Consiliului Reprezentanților Unionali și a Consiliului de Mediere, convocate pentru 6 septembrie, să se lupte pentru continuarea liniei politice existente. Dacă în dezbaterile privind Tratatul de bază vor ieși în continuare victorioși adepții cuvintelor frumoase și ai stereotipurilor obișnuite, și nu cei care vor schimbarea inevitabilă, atunci este foarte probabil ca Frunda György (care este înzestrat cu capacități politice ieșite din comun și care posedă o cultură juridică temeinică) să fie nevoit să încerce pe viu, pe frontul campaniei pentru alegeri prezidențiale, un program nou și o strategie politică nouă. Dar dacă demersul lui Frunda György va avea succes, dacă va obține mai multe voturi decît a obținut UDMR, care este deja în declin, după cum indică ultimele alegeri locale, atunci vor fi intrinsec condițiile pentru reînnoirea UDMR.

Datele ultimelor sondaje de opinie arată că, fără revenirea UDMR în coaliția Opoziției, schimbarea de la putere a coaliției guvernamentale românești – și în primul rînd a partidului-stat, care guvernează neîntrerupt din Decembrie 1989 incoace – devine problematică. Iar în România de azi aceasta este problema decisivă – nu schimbarea președintelui. Dacă după alegerea parlamentare – cu participarea UDMR sau măcar cu sprijinul său – Opoziția va forma guvernul, România va ajunge la o cotitură mai importantă decît cea din Decembrie 1989. Atunci se va clarifica dacă poate fi dezvoltată o structură nouă, constituțională, a statului național democratic, și împreună cu ea calitatea democrației politice, sau acest stat democratic va fi forțat să lase locul unei forme de împrumut sau autohtone a statului național autoritar, care, atît din punctul de vedere al întregii societăți, cît și al minorității, este un regres grav, amenințător.

Traducere de
ZSEHRÁNSZKY ISTVÁN

NOILE TARIFE ALE ABONAMENTELOR CU REDUCERE LA REDACȚIA „22”

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenți, pensionari, fosti deținuți politici și veterani de război:

- Numai 5.000 lei pe 3 luni, cu expediere la domiciliu;
 - Numai 4.500 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție;
 - Practic jumătate din exemplarele primite sînt gratuite.
- Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:
- 6.500 lei pe 3 luni (reducere 38%)
 - 6.000 lei pe 3 luni (reducere 42%), în aceleași condiții.

Cei interesați sînt rugați să achite la sediul redacției (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat postal suma corespunzătoare, pe adresa: **Revista „22”, cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, București.** Adevărințele (talon de pensie, adevărințe școlare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: **Revista „22” Calea Victoriei 120, sector 1, București,** cu specificarea pentru **Serviciul de Difuzare.**

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociația EST-LIBERTÉS

DANIEL DĂIANU

Mersul transformării*

Din episoadele trecute:

• În analiza sistemelor postcomuniste rolul istoriei și al factorilor structurali este adesea subestimat • Acești factori explică de ce anumite reforme au fost inițiate mai timpuriu și au avut succes în anumite spații naționale, spre deosebire de altele • Condițiile inițiale favorizante și infuzia de capital străin, mai ales în Ungaria și Cehia, au contribuit mult la intrarea politicii economice a acestor țări într-un „cerc virtuos” • Fără infuzie masivă de capital din afară, o economie cu moștenire grea are foarte mari șanse să „mustească în suc propriu” • Concilierea cerințelor de eficiență economică cu cele de realizare a unui grad necesar de coeziune socială va fi cel mai greu test de guvernare • Din cauza marilor distorsiuni structurale moștenite și a fragilității instituțiilor în formare, nici chiar „frunțașii” economiilor postcomuniste nu au făcut pași decisivi privind restructurarea de adâncime • Implozia economiei mexicane, la finele lui 1994, sugerează cât de vulnerabile sînt și economiile postcomuniste • Marea problemă a țărilor postcomuniste este cum să edifice o politică de liberalizare și, în același timp, să soluționeze, fără a reinvia practica totalitară, probleme ce reclamă intervenția statului •

Acumularea ridicată, creșterea rapidă și modernizarea implică un „cercu de aur”

Am subliniat că este aproape imposibil a avea creștere rapidă și dezvoltare fără rată de economisire înaltă și formare intensă de capital – inclusiv de capital uman, care înseamnă efort educațional. Ce determină o rată înaltă de economisire și, mai departe, de investiții? Ce asigură formarea de capital uman? Aceste întrebări sugerează existența unor alte cauze primare ale progresului, succesului economic. Am reliefat și dimensiunea politică a transformării postcomuniste, care presupune dezvoltarea procedurilor democratice, a democrației politice.

Răspunsul ar fi centrat pe patru forme neconvenționale de „capital instituțional”, privit în sensul cel mai larg: capital social, capital civic, capital de conducere și viziune și capital de coeziune. Între aceste patru forme de capital există vîncuțări vizibile și, totuși, separarea lor analitică este utilă.

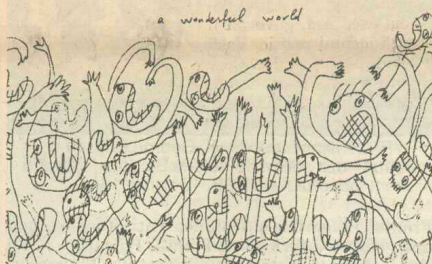
Capitalul social se referă direct la normele care guvernează raporturile dintre indivizi, grupuri și organizații. Kenneth Arrow, Robert Putnam și, mai recent, Francis Fukuyama au accentuat importanța normelor sociale, ca ipostaziere a capitalului social, pentru dezvoltarea economică. Dificultatea pentru analistul economic rezidă nu atât în natura neclară a conceptului, cît, mai ales, în modul în care se dezvoltă instituțiile, într-un mod incremental, dar fără o determinare mecanică. Importul și imitația de instituții se pot practica, dar nu pot asigura organicitatea necesară funcționării instituțiilor.

Prin capital civic am în vedere cîteva elemente. Între acestea, un loc central îl deține sistemul instituționalizat de controale reciproce; acesta trebuie să se constituie în mecanismul de control al puterii, al celor mandatați să gestioneze treburile publice. Un alt element este reprezentat de alcătuirea instituțională a societății, în special de funcționarea organizațiilor civice. Capitalul civic prezumă și o atitudine generalizată, o stare de spirit a individului ca cetățean. Ca și capitalul social, și capitalul civic naște o întrebare critică: oare aceste forme de capital instituțional, ce sînt văzute ca surse și resurse pentru transformare (modernizare) nu sînt – ele însele – expresia unui grad înalt de dezvoltare socială? Această întrebare ilustrează tensiunea între o abordare organicistă și una constructivistă a dezvoltării, a modernizării. În țările postcomuniste, în timpuri extraordinare care reclamă politici extraordinare, responsabilii schimbării de ansamblu „sînt condamnați” să fie constructiviști. Esențial este ca acest demers să fie întreprins în mod inteligent.

Capitalul de conducere și viziune se fructifică cel mai bine, este confirmat (sau invalidat), atunci cînd este nevoie acută de un asemenea factor de producție. Orice cercetător al vieții organizațiilor cunoaște că lideranta iese în evidență în momente de răsruce, cînd deciziile sînt cruciale. S-ar putea considera că mai bine ar fi ca deciziile să fie ele însele rodul unor optimizări care să elimine incertitudinea, „arta” și subiectivismul. Dar acest lucru este nu numai imposibil, dar și de nedorit, atunci cînd algoritmi de optimizare nu pot asigura creativitate, străpungerea frontierelor cunoașterii. Mai mult, transformarea ca proces reușit – ca „facere de istorie” și nu prezență în istorie – implică nu numai acțiunea unor forțe impersonale (mecanisme); strategia, deci actul de conducere nereductibil la simpla coordonare de

acțiuni, joacă un rol important.

Are o țară ca România un stoc semnificativ și activizabil de capital de conducere și viziune? Răspunsul nu este ușor de dat. Un pesimist ar răspunde că înseși elitele politice și economice ale țării reprezintă o „industrie infant” și că nu este cazul să așteptăm rezultate spectaculoase. Un optimist ar sublinia lipsa de omogenitate a elementului uman, existența întotdeauna a virfurilor care, atunci cînd istoria naște circumstanțe, ies la iveală și pot oferi ordonare și direcție agregatelor sociale mari. Oricum, transformarea fiind un proces de durată, prestația elitelor politice și economice din România va trebui să aibă un ridicat număr comun de-a lungul unei perioade îndelungate – chiar dacă vom avea șansa să beneficiem de ancore reprezentate de NATO și UE.

Capitalul de coeziune este un element ce s-ar putea să sune exoteric unora. Am considerat că merită să-l includ în „cercu de aur”, avînd în vedere importanța stabilității sociale pentru evoluția pe termen lung a unei societăți. Și aici ne întîlnim cu întrebarea: este aceasta premisă sau rezultat al procesului? Răspunsul este neunivoc: coeziunea socială ajută dezvoltarea sau trecerea prin perioade dificile, dar este la rîndul ei influențată de proces. Este de subliniat că stocul și fluxul de coeziune socială depind de cadrul instituțional, de funcționarea instituțiilor. Și din acest punct de vedere se poate găsi la varianta de capitalism care ar asigura un grad de coeziune socială mai ridicată.

Nevoia de a fi luțizi

Cu riscul de a fi redundant, voi sublinia foarte succint ceea ce consider a fi un set relevant de parametri ce caracterizează starea de fapt a societății românești.

În primul rînd se impune acceptarea adevărului că societatea românească este una dintre cele mai sărace de pe continentul european. Se poate observa că nu am folosit termenul țară, ci societate; țara poate fi bogată, dar resurse neidentificate sau prost administrate, infrastructură, tehnocultură și instituții precare stau la originea performanțelor inferioare. Acest adevăr trebuie completat cu un altul, și anume: inexistența unei „legi de fier” care să garanteze prosperitatea societății românești la un orizont de timp ce poate fi ușor definit. Este suficient a privi economia mondială, pentru a ne reaminti că numărul țărilor prospere este mult mai mic decît al celor care se confruntă cu mari probleme

economice și sociale. Merită a fi repetată o idee: deși un proces de „ajungere din urmă” (catching-up) poate fi stimulat de costul forței de muncă mult inferior (celor mai multe din țările europene), funcționarea instituțiilor și calitatea politicilor economice sînt determinante pentru ca un astfel de proces să aibă loc.

Starea de sărăcie (subdezvoltare) face mai dificil mersul transformării prin influența pe care o are asupra variabilelor procesului. Nivelul de dezvoltare a societății românești (subdezvoltarea sa) poate fi un indiciu important și în ceea ce privește perspectivele de integrare în Uniunea Europeană.

Liderii comunisti români au practicat un stalinism tîrziu, care și-a pus pecetea pe fizionomia și fiziologia societății înainte de 1989, reverberații distincte puțind fi detectate și după acest moment; intervine aici povara structurii și a trecutului, inclusiv precomunist, care la noi pare a fi mai grea decît în alte țări postcomuniste europene. Lipsa unor reforme parțiale, care să fi permis apariția de ingrediente instituționale specifice economiei de piață, explică în bună măsură de ce mersul transformării este mai dificil la noi.

Stalinismul tîrziu și politica economică voluntaristă, chiar judecată conform unor standarde de apreciere regionale (înăuntrul zonei comuniste), au lăsat o grea moștenire în privința alocării resurselor. Această moștenire explică încordarea structurală în sistem și nevoia acută de restructurare a unei forțe diversificate, dar și a unei inefficiente baze industriale. În mod similar, agricultura, care ar putea să fie o mină de aur pentru România, se află într-o stare critică. Cît privește infrastructura, aceasta este departe de ceea ce presupune o economie dezvoltată; și din acest punct de vedere România are de surmontat un handicap foarte mare.

România se confruntă cu o extraordinară constrîngere valutară. Deși această constrîngere este des întîlnită în țările în curs de dezvoltare, ea se manifestă mai pregnant la noi decît la cele mai multe din țările postcomuniste europene. Cauze majore ale acestei situații sînt deceniul anilor '80 (care a istovit economia și a intensificat „foamea” de resurse și produse) și măsurile de politică economică după 1989, care au subestimat dezechilibrul între producția internă și consumul intern. Constrîngerea valutară reclamă prudență în politica macroeconomică, formularea unei strategii care să privilegieze expansiunea producției orientate către export.

Stalinismul tîrziu și deceniul cîmplit al anilor '80, cînd românii au suferit de foame și frig din cauza deciziei lui Ceaușescu de a plăti toată datoria externă înainte de scadențe, au format la cetățeni așteptări deosebite privind momentul postcomunist. Aceste așteptări, cumulate cu frustrările de după 1989, sînt un factor de determinare a suportului șocial pentru aplicarea reformelor preconizate. În acest context se cuvine a fi menționat și gradul de încrîncenare politică, în condițiile în care este necesară o conjugare a acțiunilor clasei politice pentru transformarea societății.

Criza morală a societății românești complică mersul transformării, în măsura în care regăsirea de sine a comunității implică recuperarea sau întărirea unor valori fundamentale, precum cinstea, loialitatea, solidaritatea, familia. Asemenea valori sînt esențiale în perioade de incertitudine și de rupturi, cînd dificultăți materiale pot induce comportamente antisociale pe scară largă. Din păcate, incertitudinea și diverse rupturi sociale pot amplifica asemenea comportamente.

Transformarea va conduce, în România, la un tip de capitalism. Nu ne poate fi indiferent ce tip de capitalism se conturează la noi. Există unele premise și evoluții favorabile, precum asocierea UE și NATO (Parteneriatul pentru Pace), vigoarea presei și a organizațiilor civice, existența nu a unui singur pol puternic în viața politică, atitudinea generală a populației față de reforme ca direcție de acțiune, gradul de pregătire profesională a multor cetățeni; dar trebuie să recunoaștem că sînt numeroase semne nu prevestitoare de bine, precum germenii unei cleptocrații, corupția, clientelismul, lipsa de transparență (să ne gîndim la privatizare), deficitul de etică în viața politică și economică, limbajul dublu etc. Riscul mare, la scara istoriei, este ca, prin performanțele economice de ansamblu și viața de zi cu zi a cetățeanului obișnuit, să rămînem o societate periferică. Din acest punct de vedere, răspunderea celor care guvernează sau vor governa țara este imensă. Această răspundere implică viziune și strategie în procesul de transformare.

* Fragmente din introducerea cărții în curs de apariție *Transformarea ca proces real. De la comandă la piață*, București, ed. IRLI.

SERBAN RĂDULESCU-ZONER

Climatul politic premergător alegerilor din 1946

Din numerele trecute:

• In toate statele est-europene, instaurarea comunismului s-a făcut după un același scenariu al Moscovei • Modelul rus prevedea trei etape: constituirea unei coaliții guvernamentale cu participarea principalelor partide politice; înlocuirea coaliției autentice cu una fictivă și, în cele din urmă, preluarea întregii puteri de către comuniști • In cadrul acestui scenariu de sovietizare a statelor est-europene, un episod l-a constituit desfășurarea unui simulacru de alegeri parlamentare • Dacă viitorul României și al Bulgariei fusese tranșat în favoarea URSS de către noile puteri, în ceea ce privește celelalte țări aflate sub ocupație sovietică (Ungaria, Polonia, Cehoslovacia, Germania de Est), Kremlinul a călcat în picioare acordurile internaționale referitoare la statutul acestor țări •

În perioada premergătoare și în timpul campaniei electorale, poliția, jandarmeria și Serviciul Secret de Informații, ajunse sub controlul total al comuniștilor, au avut un rol deosebit de important în timorarea populației și a candidaților opoziției pentru viitoarele alegeri, precum și în supravegherea PNT și PNL, informând guvernul și conducerea PCR asupra activității partidelor menționate. Într-o sinteză elaborată în luna mai 1946 de către Direcția Generală a Poliției asupra activității PNL se menționau, printre altele, următoarele:

„Campania electorală. Întruniri: se constată o vie activitate propagandistică în diferite regiuni și o acțiune de reorganizare a cadrelor, în vederea alegerilor. În Reghin-Mureș, partidele istorice se susțin reciproc, fapt care dă aspectul unui pact. În județul Sibiu se remarcă o intensificare a acțiunii propagandistice. În județul Arad se procedează la reorganizarea cadrelor, în timp ce propaganda se mărginește la manifeste afișate. În județul Caraș campania este în plină desfășurare. În comuna Doclini se semnaleză o vigoasă organizație a tineretului. Se procedează, pe lângă captarea de noi membri, și la completarea cadrelor de conducere. În regiunea Timișoarei, propaganda este foarte puternică. Au loc dese întruniri, la care participă regulat avocatul Furlingeanu și care mereu are atitudine antisemită și antiguvernamentală. În mediul rural al județului Dolj, propaganda este foarte puternică dusă iar marea parte a populației înclină către Partidul Na-

ționale, în special avocați. În jud. Covurlui se constată o foarte puternică acțiune de reorganizare a cadrelor de conducere, dirijată de profesorul Tohăneanu și pr. Chiriculă. Se formează echipe de propagandă la țară și se răspândesc manifeste pe tot cuprinsul județului. Tot aici s-a organizat o școală de propagandă, o poliție de partid, sub conducerea fostului comisar Prodea, și echipe de informatori, elementele fiind recrutate în special dintre foștii legionari. Organizarea tineretului este iarăși în plină desfășurare. La 16 mai, au fost primii în organizații membrii proveniți din Partidul Național Liberal-Tătărescu. În jud. Tecuci se remarcă o puternică activitate atât în oraș, cât și în multe comune din cuprinsul județului. La Iași se constată afișajul manifestului «Chemare către studenți», unde se condamnă lupta de clasă ca fiind o crimă, precum și activitatea guvernului. La 5 mai, în orașul Dorohoi a avut loc o adunare, unde s-a hotărât reorganizarea partidului și colaborarea cu Partidul Național Tărănesc-Maniu. Prin presă se manifestă pe vechea linie de conduită.

Metode aplicate: cu vădită intenție de a specula slăbiciunea țăranilor, superstiția și religia, la întrunirile de la Timișoara se folosește și expresia: «Actuala conducere caută să înlocuiască Biblia lui Hristos, cu cea a lui Karl Marx». Se lucrează în special prin organizarea de tineret și extrașcolare, întreprinzându-se o atmosferă de caracter naționalist și reacționar, împotriva organizațiilor democratice. Se speculează greaua situație economică, mai

voteze pe «istorici» și să nu părăsească secția de votare pînă la desprinderea scrutinului».

La 13 iulie 1946, Ministerul de Interne a elaborat „Planul operațiilor pe care Direcția Generală a Poliției trebuie să le efectueze în vederea participării la pregătirea alegerilor”. La punctul 1 din menționatul document se prevedea: „Verificarea întregului aparat polițienesc, sub raportul capacității profesionale și al atașamentului politic. Cei care nu corespund vor fi propuși pentru cadrul disponibil, pînă la data de 31 iulie 1946”. La punctul 4, în același document, se preciza: „Directivile necesare au fost date inspectorilor regionali de poliție în conferințe ce au avut loc la Direcția Generală a Poliției în zilele de 5 și 6 iulie 1946. S-a preci-

mai conținea și următorul pasaj: „Vom continua lupta hotărâtă pînă la nimicirea definitivă a reacțiunii în frunte cu Maniu și Brătianu, care au sprijinit și sprijină și azi pe Antonescu și clica lui”. „Cerem execuția Moarte Antonescilor! Sentința Tribunalului Poporului, sentință aspră dar justă, reprezintă voința întregului popor. Mai există unelte fasciste ale lui Maniu și Brătianu care speră într-o schimbare a pedepsei. Acestea însă nu se va întâmpla. Sentința trebuie să fie îndeplinită”, striga dr. Mezincescu, la un alt miting din Piața Universității, în ajunul executării marelui la Jilava. În același context, Nicolae Bellu, în *România liberă*, îl eticheta pe Iuliu Maniu drept „idol de putregai”, iar Zaharia Stancu scria despre cunoscutul istoric George Brătianu că ar fi făcut în prelegerile sale universitare apologia nazismului.

În ciuda tuturor manevrelor comuniste de timorare a opiniei publice, de șicanare și persecutare a partidelor politice din opoziție, în ciuda climatului de teroare instaurat în țară de guvernul Petru Groza, acesta folosindu-se atât de poliție și serviciile secrete ajunse sub controlul unor agenți NKVD de

22 noiembrie 1946. După înfrîngerea din alegeri, comuniștii sărbătoresc „victoria”

zat orientarea politică, atitudinea și măsurile de luat pe timpul alegerilor. Pînă la 25 iulie 1946, șefii de unități polițienești vor instrui întreg personalul în subordine pentru a-l lămuri asupra priorităților politice și a-i preciza atribuțiunile ce-i revin”. „Crearea unui birou special în cadrul Direcției Poliției de Siguranță care să centralizeze toate informațiile în legătură cu desfășurarea campaniei electorale și cu pregătirea alegerilor” – se prevedea la punctul 5 al aceluiași document.

Politiizarea, respectiv comunicarea poliției și a Serviciului Secret de Informații, încă din a doua parte a anului 1945, este dovedită, între altele, și de faptul că în acte de uz intern, emise de acestea, numele proprii erau precedate de atributul „tovarăș”.

Climatul politic din România în perioada premergătoare alegerilor a mai fost caracterizat și de inscenarea primelor procese politice cu implicarea unor personalități ale vieții publice românești: generalii N. Rădescu (în contumacie), Aurel Aldea și C. Eftimiu, Ilie Lazăr, Vintilă Brătianu, M. Fărcășanu (ultimii doi în contumacie) ș.a. Procesul intentat marelui Antonescu și principalilor săi colaboratori și, mai ales, organizarea de către comuniști a unor întruniri publice și marșuri pe străzile Capitalei, cu care prilej cuvîntul „moarte” era cel mai des înțilnit în lozincile scandate și în discursurile pronunțate, toate acestea au avut menirea de a intimida o parte a opiniei publice. „Voința întregului popor este ca acești criminali de război care sînt astăzi judecați să fie pedepsiți cu moartea”, declara C. Doncea la un miting din Piața Universității. Cu același prilej s-a dat citire unei motțiuni care, pe lângă cererea pedepsei cu moartea pentru mareșalul Antonescu,

rang înalt, cit și de bande mobile de bătași, marea majoritate a populației nu s-a lăsat intimidată și a votat în 1946 pentru partidele democratice, mai ales pentru Partidul Național Tărănesc și împotriva celor „fără neam și Dumnezeu”, după cum caracterizase generalul Rădescu FND-ul, în dramatica seară de 24 februarie 1945. În noaptea de 19 noiembrie, cînd au început să sosească rezultatele, guvernul – conform unui raport al lui Adrian Holman, ministru plenipotențiar al Marii Britanii la București – și-a dat repede seama că toate metodele de falsificare au dat greș”. Ca atare, în cele din urmă au fost obligați să falsifice cifrele oficiale și să prezinte ceea ce fusese o înfrîngere zdrobitoare a guvernului drept o victorie copleșitoare. „Totuși adevărul s-a aflat – scria în continuare amintitul diplomat englez – și era clar că guvernul pierduse nu numai în țară, în general, ci chiar în citadelele de activitate comunistă. (...) Nici chiar muncitorii feroviari, din rîndurile cărora se recrutau trupele comuniste de șoc, și nici funcționarii de la Ministerul de Finanțe și Ministerul de Război nu susținuseră guvernul”.

Ceea ce s-a întîmplat în România la 19 noiembrie 1946 se petrecuse cu un an înainte în Bulgaria și avea să aibă loc în Polonia la 19 ianuarie 1947, în Ungaria la 31 august 1947 și, în anul următor, la finele lui mai, în Cehoslovacia. Scenariul în cele trei țări, doar actorii au fost diferiți, aceștia avînd însă o trăsătură esențială comună, aceea de a fi fost în solda Moscovei pentru a aplica modelul, elaborat la Kremlin, de sovietizare a centrului și sud-estului Europei, aflat, la sfîrșitul războiului mondial, sub ocupația Armatei Roșii.

Violența, singurul argument al comuniștilor împotriva partidelor istorice

țional Liberal-Brătianu. În orașul Craiova sînt răspîndite multe lozinci scrise, cu caracter antiguvernamental. La 19 mai, în Roșiori de Vede, la un congres au participat 80 delegați din județ, cărora li s-a împărțit manifestul «Chemare către popor». În București, acțiunea propagandistică este dusă în special în Sectorul de Albastru și Sectorul de Galben, căutîndu-se să se obțină o strînsă legătură între muncitori și studenți. La întrunirile de la Brăila au luat parte cetățeni din toate stratu-

ales a salariaților, al căror standard de viață e slab. Țăranii sînt îndemnați să nu voteze cu partidele guvernamentale, căci acestea vor colhoziza întreaga țărănie, care își va pierde astfel toate gospodăriile (Lugoj). Li se spune țăranilor că țara nu poate fi mintuită decît de partidele istorice, fiindcă ei au legături cu anglo-americanii. Se propagă în masă conținutul discursului d-lui Churchill. Țăranii sînt îndemnați de a veni la alegeri cu placarde și lozinci FND-iste, dar să

IRINA COROIU

Zvonuri, bîrfe, flecăreli...

după Carlo Goldoni
regia Adrian Lupu

Dacă Goldoni și-a respectat poetica enunțată în faimoasele sale *Memorii*, izbutind o vastă frescă nu a unei lumi, ci a umanității înseși, nu același lucru se poate spune despre posteritatea sa scenică, deoarece piesele i-au fost montate într-o manieră superficială a la *commedia dell'arte*, pe care el o înfierase și dorise să o depășească.

În reprezentația de la Teatrul de Comedie, Adrian Lupu și-a propus să evite frivolitatea unei viziuni a *l'improviso*, relevând tocmai coeficientul de elaborare a textului goldonian. De aici, senzația de dilatare excesivă și de scădere a ritmului, pe alocuri. Fapt datorat și interpretărilor, furați de plăcerea etalării țesăturii fine a partiturii flecăruia, gîndită în perspectiva structurii dramatice arhitecturale. Structură careia regizorul, împreună cu George Marcu, Florin Fieroiu, Carmen și Gheorghe Rasovski, i-a închipuit echivalențe armonice în muzica, mișcarea scenică și scenografia montării.

Astfel, *I pettegolezzi delle donne* a devenit *Zvonuri, bîrfe, flecăreli...*, această accentuată explicitare fiind impusă și de adaptarea Adinei Zeev, după traducerea Polixeniei Karambi.

Spectacolul începe și sfîrșește într-o cheie onirică. Prologul figurează exuberanța iubirii în prag de mariaj – un dans executat de eroine fără chip, ce se rotesc învăluite în alb din cap pînă-n picioare. Epilogul sugerează în schimb deznădejdea protagonistei, înnebunită de pierderea logodnicului.

Tribunalul cu care este asemănată piațeta universului goldonian este configurat de astă dată prin ecorșul a trei segmente de poduri arcuite peste

apele unei Veneții reflectate în fundal – cer albatru cu nori diafani. Se creează astfel o gradare pe verticală nu doar a spațiilor de joc, ci și a ierarhiei individualităților. Într-o primă scenă, în casa negustorului ce-și pregătește fata de nuntă, lumea se veselește laolaltă, dar brusc se ia la harță din te miri ce și se dispersează. Vor reveni la rampă, rînd

Cornel Vulpe, Dorina Lazăr și Adina Popescu
într-o scenă din spectacol

pe rînd, personajele – tipologii atît de bine conturate de simțul analitic al comedografului cu virtuți de psihanalist *avant la lettre*. Raluca Petra, cu temperamentul ei înflăcărat, potențat și de gabaritul sportiv, îi conferă pondere aparte Doamnei Catte, spălătoreasa, rudă apropiată. Verișoara vînzătoare de

haine vechi, Doamna Sgualda, îi dă ocazia Dorinei Chiriac să-și jaloneze evoluția cu tușe expresioniste, cu ochii dați peste cap și acute în glas. Oarece stridentă acuză și croitoreasa Deliei Narcea Lucaci, Doamna Anzozetta, fosta iubită a logodnicului. În Beppo, Dan Tudor îi marchează apăsător acestuia versatilitatea umorală motivată de grija excesivă pentru propria reputație, mai presus de dragoste. Mihaela Teleoacă și-a imaginat-o pe Checchina ca pe o pură Colombine, fără fard – la propriu și la figurat –, iubind sincer și cu naivitate. Estompat apare în interpretarea lui Eugen Racoți și personajul tatălui răcitor, Domnul Ottavio, secondat de un partener „de culoare”, Victor Yila, Musa, care rostește stîngaci replicile, dar bate bine tamul într-o biată valiză. Dumitru Chesa se păstrează într-un modest plan doi, ca părinte adoptiv, Domnul Toni, în vreme ce nașul generos și lăudăros, Domnul Pantalone, e bine pus în valoare de către Candid Stoica. Doamna Beatrice, pentru Adina Popescu, a însemnat o comică și inspirată compoziție de vîrstă, cu haz pigmentată de ticurile aferente grimei. Dorina Lazăr îi atribuie Doamnei Eleonora o eleganță minată de mahalagism, de spiritul gregar care infestază comunitatea, împingînd-o la calomnie. Excelentă este scena orei de muzică, în care se descrie metaforic marea voluptate a cultivării disponibilității pentru injurie și ponegrire, disimulată în bunăvoință și cumsecădenie. Partener pe măsură le este Cornel Vulpe, Domnul Lelio – un curtezan prăfuit. Tot aceștia trei realizează momentul de virtuozitate stilistică iscat de calambururile prin care femeile îl ironizează pe mitoman, el făcîndu-se că nu înțelege. Se schițează astfel discret adevăratul leitmotiv grav al piesei, cel al ambiguității, care face posibilă confuzia, echivocul între vînovăție și nevinovăție, inocență și culpabilitate, responsabilitate și irresponsabilitate. Etașii etice surmontate dezinvolt de un personaj – întrupat grațios de Petrică Dinuliu la bordul unei dezarticulate biciclete – păstrîndu-și nu numai numele, ci și candoarea pe care o presupune acest erou, Arlecchino.

Adevărul literar și artistic nr. 345

- **Corneliu Baba** – 90: „Bătrînețea presupune o stare de renunțare și foarte adesea de umilință. Ea trebuie consumată în discreție și apărută de privirile ce nu pot pătrunde dincolo de decrepitudine fizică”.
- **Costică Brădățan**: Parcă mai merită totuși să trăiești
- **Ioan Holban**: Între retorica lui NU și triumfalismul pozitiv
- **Boema literară** la Capșa
- **Mikó Ervin**: Cu **Ioan Alexandru** pe aripile Araratului
- **Elena Loghinovski**: 1. *Rusoaica* de **Gib Mihăescu** și arhetextul dostoevskian
- **200 de Dileme**

Expoziții

Centrul SOROS pentru artă contemporană organizează în perioada 18–29 noiembrie 1996 a patra expoziție anuală: **Experiment. Interferențe și prospecțiuni în arta românească anii '60-'90**. (Galeria 3/4, Teatrul Național, Bd. N. Bălcescu nr. 2, București). **Experiment** este prima expoziție care își propune o reconstituire istorică a celei mai dinamice zone a artei românești contemporane, din perspectiva atitudinii experimentaliste.

Expoziția este structurată pe două secțiuni:
• secțiunea documentară, istorică, ilustrînd experimentalismul în România, începînd cu anii '60;
• secțiunea actuală, cuprinzînd un număr de proiecte cu caracter intermedial, la interferența cu artele spectacolului.

CENTRUL SOROS PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ BUCUREȘTI
anunță programul
ARTSLINK

Programul se adresează artiștilor și administratorilor unor organizații artistice care doresc să participe la schimburi culturale internaționale. Programul ARTSLINK oferă burse pentru tineri artiști și manageri culturali din Europa Centrală și de Est, care acoperă cheltuielile legate de o ședere de 5 săptămîni într-o instituție artistică americană. Instituțiile gazdă vor asigura pregătirea practică a bursierilor în domeniul lor de interes, avînd prilejul să participe direct la activitatea instituțiilor respective. De asemenea, ei vor putea să intre în contact cu artiști și alte organizații din comunitatea respectivă.

Domeniile artistice la care se referă programul sînt: artele vizuale, artele spectacolului, media, design, literatură. Prin managerii culturali înțelegem persoane care se ocupă cu administrarea unor instituții, organizații sau programe culturale. Nu vor fi acceptați studenți, amatori, critici, ziarști, persoane implicate în activitatea de cercetare și de învățămînt sau persoane care au mai beneficiat de această bursă în anii precedenți.

Înscrierea pentru participare la program se face pe formulare ARTSLINK. Candidații vor trebui să prezinte un scurt proiect pe care ar dori să-l realizeze ca bursieri ARTSLINK. Perioada de desfășurare a bursei va fi noiembrie–decembrie 1997.

Termenul limită de înscriere (depunere a dosarului): **2 decembrie 1996**.

Formulare și informații suplimentare puteți obține la:

CENTRUL SOROS PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ, București, Calea Victoriei 141, et. 2, sector 1, CP 1-827, tel.: 311.21.92, fax: 311.21.93.

FUNDAȚIA SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ:

CLUJ, str. Tebei nr. 21, CP 1-73, 1-1084, tel.: 064/420480

TIMIȘOARA, str. Semenici nr. 10, tel.: 056/199960, 130189

IAȘI, str. Moara de Foc nr. 35, et. 7, tel.: 023/252920, 252922.

„22” PE INTERNET

Începînd din această săptămînă puteți citi pe Internet cele mai importante articole din revista „22” la adresa: <http://www.sfos.ro/culture/22/>

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista „22” achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la Banca Comercială Ion Tiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12:
(pentru dolari în contul 4024009230,
pentru mărci în contul 4024009231,
pentru franci francezi în contul 4024009235,
pentru lire sterline în contul 4024009232,
pentru franci elvețieni în contul 4024009233,
pentru lire italiene în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

Pentru a nu se reține un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonații cărora le stă în putință acest lucru ca plățile care se fac prin CEC (nu virament) să se facă prin CEC-uri plătibile în SUA și exprimate în dolari SUA sau prin CEC-uri exprimate în mărci germane și plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
– Europa occidentală:	80 \$ 140 DM	40 \$ 70 DM	20 \$ 35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
– Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 \$	20 \$	10 \$
– Israel	60 \$	30 \$	15 \$
– SUA, Japonia, Australia:	100 \$	50 \$	25 \$

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.
Revista „22” anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

POMOGÁTS BÉLA

Literatura maghiară la sfârșit de mileniu

Schimbul de generație

În ultimele decenii, a avut loc un important schimb de generații; s-ar putea spune că însăși structura personală a literaturii noastre s-a transformat în mod esențial. Literatura se naște mereu datorită personalităților creatoare valoroase, nu numai prin valorile clasice create, dar și prin capacitatea lor stimulatorie, înnoitoare. Aceste personalități definesc normele etice ale vieții literare: etica și eticheta; cultura se formează în sfera atracției lor spirituale sau în lupta cu ea. Mai mult decât atât, în conformitate cu tradițiile din țara noastră și din Europa Centrală și de Est, se naște astfel și conștiința noastră. Marele scriitor devine exemplu, model, concepțiile, atitudinea lui pot marca viața literară sau cel puțin anumite grupuri artistice. Nu numai curentele literare ori marile creații, ci și marile personalități de scriitori alcătuiesc spectrul unei epoci literare.

În acest sens, „structura personală” a literaturii maghiare nu s-a schimbat prea mult în aproape 50 de ani. De la începutul anilor '30 pînă la sfârșitul deceniului șapte, ea mai mult s-a completat decât s-a transformat. În deceniul al treilea, printre marile personalități ale literaturii noastre se aflau deja: Ilyés Gyula, Németh László, Tamasi Aron, Déry Tibor, mai apoi: Weöres Sándor, Vas István, Jekely Zoltán, Szétkuthy Miklós, Ottlik Géza, iar peste un deceniu: Pilinszky János, Nemes Nagy Agnes, Mandy Iván, Meszöly Miklós, Orkeny István, Nagy László și Juhász Ferenc. Azi, cei mai mulți dintre aceștia nu se mai află printre noi.

Literatura maghiară de azidiferă de cea a deceniilor anterioare. Cu toate că și în ultimii ani au apărut în viața literară scriitori importanți (Konrád György, Tandori Dezső, Pétri György, Esterházy Péter, Nádas Péter), sistemul personal al literaturii noastre s-a schimbat, cel puțin în măsura în care a făcut-o la sfârșitul anilor '20 și începutul anilor '30, cînd ștafeta din istoria literară a fost preluată de generația lui Ilyés, József Attila, Németh László și Déry.

Prin aceasta s-a schimbat și structura spirituală a literaturii noastre. Pentru că marile personalități literare nu doar s-au reprezentat pe sine și operele lor, ci au jucat un rol comunitar-național, social. Ilyés a fost paznicul și apărătorul diplomatic al identității naționale, Németh László a dat glas învătămintelor istoriei și culturii maghiare, Déry Tibor este un exemplu de înnoire continuă, pentru care adevărul descoperit a fost mereu mai presus decât fidelitatea față de un oarecare drapel, partid, mișcare.

Ei și cei ca ei au creat un rol comunitar cu valoare istorică, au devenit simboluri, au determinat mentalitatea și legile morale ale acestui rol, asumat și reprezentat. Cu plecarea lor a dispărut și cel care juca rolul, legiuitorul și simbolul. Degeaba se prezintă voluntarii dornici să preia vechiul standard, aceste roari mărețe azi nu mai pot fi jucate. Sau pot fi foarte greu jucate. Reprezentanții noilor generații de scriitori trebuie, bineînțeles, să țină seama de rolul asumat de înaintași și să producă și ei, independent, rolurile indispensabile din punct de vedere comunitar.

Schimbul de epocă

Făcînd, în ultimele decenii ale secolului 20, o retrospectivă a literaturii maghiare și a vieții literare din ultimii ani, ne putem da seama că ultimul deceniu și jumătate a fost epoca războiului de eliberare a literaturii. Politica literară în care absolutismul neîluminat din anii '50 s-a schimbat în absolutismul iluminat la jumătatea anilor '60 și, mai apoi, în mult criticatul paternalism a rămas în vigoare pînă în primăvara anului 1988. Puterea a reacționat deseori cu măsuri istorice la toate fenomenele care se abăteau de la modelul literar centralizat sau chiar reprezentau o opoziție față de punctul de vedere oficial. De aceea, literatura a fost continuu nevoită să ducă o luptă politică, să-și asume un rol, să ia o atitudine.

În această luptă grea, literatura noastră și-a cucerit în sfârșit independența și autogovernarea și în ultimul deceniu a dobîndit în sfârșit libertatea de gîndire și de expresie. Astfel se pune întrebarea tradițională, se naște dilema: oare după schimbarea regimului politic are literatura dreptul să existe numai în viața artistică și în estetică, sau scriitorul trebuie să-și asume în continuare un rol în viața publică?

Cu cîțiva ani în urmă, singurul forum politic mai serios al țării a fost adunarea generală a scriitorilor, care a funcționat în acel timp ca un virtual parlament. Adevăratul parlament i-a revenit un rol cel mult decorativ în structura și pe firmamentul puterii poststaliniste. De atunci și pînă azi, chiar dacă au avut de luptat cu multe greutăți, s-au înființat instituțiile politice democratice și s-a creat acea transparență politică largă, care a generat poate cele mai spectaculoase rezultate în dezvoltarea Ungariei de azi, repunînd în drepturi libertatea cuvîntului și a presei, impusă în ultimul secol de dezvoltarea democratică a Europei. În aceste condiții, rolul politic asumat de literatură a devenit ca și inutil; dacă viața politică funcționează conform principiilor pluralismului și ale statului de drept, nu mai e nevoie ca adunările generale ale Uniunii Scriitorilor să țină locul unui parlament.

Literatura are însă un rol și o importanță în viața publică și atunci cînd scriitorii nu se implică ei înșiși în lupta politică și nu doresc să joace un rol în viața diferitelor partide. Ca apărător al identității și

al culturii naționale, ca tribun și susținător al unui virtual cod etic, literatura trebuie să-și asume acest rol mai puțin direct în viața publică. Mai ales acum, cînd multă lume simte că politica ce se desfășoară și, încet-încet, devine prea conștientă nu este în stare să rezolve singură marile probleme istorice ale țării. În asemenea condiții, literatura contribuie la construirea noii culturi europene, chiar și dacă rămîne strict între limitele sale profesionale și artistice.

Republica literară

În urma schimburilor de păreri care au avut loc în anii din urmă, literatura maghiară din lumea întregă apare ca o literatură unitară, dar funcționînd separat. Azi putem spune cu sufletul împăcat că, în spiritul tradițiilor asumate, a conștiinței naționale și a scalei de valori estetice, ea este o entitate spirituală unitară, cu mai multe centre. Am putea spune: cu mai multe sisteme instituționale istorice-formate. În consecință, structura literaturii naționale maghiare se aseamănă cu o „republică” aparte și, în această „republică”, un rol deloc neglijabil îl are literatura maghiară din România, Slovacia, Iugoslavia, Ucraina Carpatică, din Europa de Vest și, respectiv, cea de peste ocean. Caracteristicile esențiale ale acestei „republici” sînt unitatea și diferențierea, unitate în caracteristicile limbii, specificul etnic, cel istoric și cultural, deosebirea în condițiile sociale, în sarcinile concrete legate de situația de minoritate și de literatură a unei părți.

Se pare că transformările istorice care au avut loc în Europa Centrală și de Est oferă acum posibilități mai mari pentru refacerea unității spirituale

și culturale a maghiarilor și aduc în prim-plan conexiunea literaturii maghiare din bazinul carpatic și din diaspora occidentală. Oricum, instituțiile literare ale maghiarilor care trăiesc ca minorități sau în diasporă trebuie să se apropie; chiar mai mult: trebuie să colaboreze.

Pe lîngă toate acestea ar trebui să existe posibilități mai mari și pentru lărgirea legăturilor dintre literaturile central-europene. Este o neglijență serioasă, pentru care e răspunzătoare politica, în primul rînd politica culturală, prin faptul că pînă acum am rămas datori unuia și nouă înșine în îndeplinirea acestei sarcini. Cu toate că literaturile central-europene – adică cea maghiară, română, cehă, slovacă, poloneză, sîrbă, croată, slovenă, bulgară – sînt și ele părți ale unei nevăzute „republici” spirituale. În pofida tuturor deosebirilor de limbă și istorie, s-a format și există o spiritualitate „central-europeană” care produce forme de mentalitate foarte asemănătoare la Budapesta, Praga, Belgrad și București. Fundalul acestei mentalități comune – care însă, din păcate, are nu numai valori, ci și deformații comune, cum ar fi prejudecățile naționaliste – este, din punct de vedere istoric, comun de mai mult de un mileniu.

Schimbarea mentalității

Primul curent literar mai însemnat al secolului 20 a fost modernismul, născut din spiritul secolului. El și-a căutat bazele concepției sale într-o raționalitate nouă, care o depășea pe cea a secolului 19, într-o utopie orientată spre viitor și care a căutat rolul artistului în reprezentarea unei colectivități. În timp ce în mod firesc existau în continuare curentele romantice și realiste ale secolului 19 sau simbolismul sfîrșitul de veac și diferitele „isme” se amestecau cu ele din cînd în cînd, modernismul a funcționat mereu ca un curent literar și artistic de frunte al secolului, transformînd și aspectul Pămîntului cu ale sale forme arhitecturale constructiviste. O schimbare frapantă s-a produs tocmai în arhitectura anilor '80: raționalismului restrîns al stilului Bauhaus i-a urmat renașterea tradițiilor naționale și regionale. După formele geometrice și funcționalismul rigid a venit rîndul liniilor capricioase, soluțiilor capricioase, a stilurilor istorice.

Modern și postmodern, în limitele schimbărilor de gust, el arată în mod radical că s-a transformat ceva ce ne atinge ființa interioară. Gustul, ideologia, stilul, ba chiar limbajul postmodern, după fiasco-ul utopiilor despre viitor, au propulsat din nou continuitatea istorică, organicitatea culturii. După abstracții, el a conferit un rol conducător individualismului, specificului istoric, etnic, regional și de limbă. În locul eului colectiv a ales personalitatea și valorile ei. După arta îndrumată în mod planificat, a reapeșat autonomia artistului. Literatura postmodernă redescoperă lumea interioară a personalității, narațiunea este înlocuită de obicei cu reflexia și nu povestește numai ce se întîmplă în lume, ci clarifică și fundalul și împrejurările povestirii, ale muncii efectuate de creator.

Această literatură și artă postmodernă se află deja printre noi; tradițiile secolului 20 își au rădăcinile în literatura cu caracter personal a primelor decenii ale acestui secol. Printre maestrul săi îi găsim pe Kosztolányi Dezső și Ottlik Géza. Scriitorii curentului postmodern sînt Esterházy Péter, Nádas Péter, Lengyel Péter sau Grendel Lajos din Slovacia; ei sînt „grosul armatei” al noii proze maghiare. Ei vor fi, probabil, cronicarii autentici ai sfîrșitului de mileniu.

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

LANSARE
Vineri 22 noiembrie ora 17
la „Librăria din fundul curții”
(Sediul GDS)

REGELE MIHAI
Automobilist • mecanic • pilot
profesionist
de **ANDREI SĂVULESCU**
Cu o prefață de H.-R. PATAPIEVICI

Participă
CĂLIN POPESCU-TĂRICEANU
și autorul

Numele lui **ANDREI SĂVULESCU** – inginer mecanic specialist în automobile, cercetător la uzinele BMW din München, autor de cărți, cronici radiofonice și articole – este bine cunoscut fanilor automobilismului. Noua sa carte e construită în jurul unui amplu interviu luat recent Regelui Mihai la Versoix.

